

Etiske retningslinjer for forskning ved OsloMet - storbyuniversitetet (OsloMet)

Fastsatt av rektor 9. oktober 2014

I Innledning

All forskning og vitenskapelig aktivitet bygger på tillit. Både forskersamfunnet og det øvrige samfunnet skal kunne være sikre på at forskningen utføres i overensstemmelse med anerkjente krav til etterrettelighet og objektivitet. De nevnte krav fremgår av [Generelle retningslinjer](#) utarbeidet for vår sektor av De nasjonale forskningsetiske komiteer i 2014.

OsloMets forskningsetiske retningslinjer bygger på universitets- og høyskoleloven, forskningsetikkloven med forskrift og de anerkjente etiske normer utarbeidet av [De nasjonale forskningsetiske komiteer](#). Retningslinjene skal gjelde for både vitenskapelig tilsatte, gjesteforskere, stipendiater og studenter ved OsloMet som driver med forskning (heretter kalt forsker(e)).

Universitetet ved rektor har ansvar for å sikre at forskningen utføres i samsvar med gjeldende lover, forskrifter og retningslinjer.

Dekan/senterleder er delegert ansvaret for oppgaven å sørge for at regelverket etterleves og vurderes løpende, se dokumentet [Forskningsansvarliges rolle og oppgaver ved OsloMet](#).

Ledere på alle nivåer har ansvaret for å få forankret regelverket blant de som driver med forskning, sørge for veiledning i forskningsetikk, finne en god balanse mellom tillit og kontroll, og for å bidra til å utvikle en åpen og gjennomsiiktig forskningskultur som gjør det vanskelig å slippe unna med uredelighet.

Prosjektledere har ansvar for å påse at forskningen utføres i samsvar med god forskningsskikk og anerkjente vitenskapelige og etiske prinsipper i faget, og innenfor de rammer som er fastsatt.

Veiledere har et spesielt ansvar for å formidle til stipendiater og studenter de forskningsetiske regler som er relevante for faget.

Prosjektmedarbeider, studenter og stipendiater har et selvstendig ansvar for å orientere seg i forskningsetiske spørsmål.

II Vitenskapelig uredelighet

- OsloMet aksepterer ikke noen form for vitenskapelig uredelighet.
- Vitenskapelig uredelighet omfatter brudd på anerkjente forskningsetiske normer, jf. lov om organisering av forskningsetisk arbeid § 8 2. ledd. Det omfatter, men er ikke begrenset til, forfalskning eller fabrikkering av data, plagiering og grov uaktsomhet i søknadsfasen, gjennomføringen eller rapportering av forskning. I tillegg kommer:
 - bevisst tilbakeholdelse av uønskede resultater;

- bevisst villedende anvendelse av statistiske metoder;
 - bevisst villedning om hvem som har bidratt til forskningen og hvor mye deltagerne har bidratt;
 - forsettlig eller grovt uaktsom tilbakeholdelse av detaljer i metodikk;
 - bevisst feilinformering om vitenskapelige kvalifikasjoner i søknader;
 - bevisst destruering av forskningsmateriale for å hindre undersøkelser ved mistanke om uredelighet i forskning¹.
- Tilsatte og studenter ved HiOA har rett og plikt til å [varsle](#) om vitenskapelig uredelighet.
 - Kravet om vitenskapelig redelighet gjelder uavkortet i alle typer forskning. OsloMet har [regler for behandling av saker knyttet til vitenskapelig uredelighet](#)

III God forskningspraksis

Forskningsetikk omfatter etiske forhold ved forskerrollen og utøvelsen av forskningsarbeidet:

- **Redelighet** - Forsker har ansvar for egen forsknings troverdighet. Fabrikking, forfalskning, plagiering og lignende alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis er ikke forenelig med slik troverdighet².
- **Habilitet** - Forsker skal unngå sammenblandinger av roller og relasjoner som kan gi rimelig mistanke om interessekonflikter, jf. forvaltningsloven § 6. Inhabilitet kan også forekomme etter en skjønnsmessig vurdering. Åpenhet om relevante roller og relasjoner som forskeren inngår i, skal avklares overfor kolleger, forskningsdeltakere, finansieringskilder og andre relevante aktører³⁴.
- **Uavhengighet** – Forsker skal sikres frihet i valg av tema, metode, gjennomføring av forskning og publisering av resultater⁵.
- **Åpenhet** – Forsker skal gjøre tilgjengelig forskningsresultater for å sikre etterprøvbarehet og for å gi noe tilbake til forskningsdeltaker og samfunnet for øvrig⁶.

OsloMet har et særskilt ansvar for at studenter og andre får opplæring på disse områdene.

IV Publisering, forfatterskap og medforfatterskap

- Forskeren skal respektere andre forskeres eller studenters bidrag og følge standarder for forfatterskap og samarbeid. Individuelle ansvarsforhold bør avklares så tidlig som mulig i prosessen og i fellesskap blant alle involverte.
- I følge [Vancouverkonvensjonen](#), skal rett til medforfatterskap baseres på fire hovedkriterier som alle skal oppfylles for at forfatterskap skal være legitimt:

¹ Ref [Ot. Prop nr. 58 \(2005/2006\) Om lov om behandling av etikk og redelighet i forskning](#)

² [Generelle forskningsetiske retningslinjer pkt.7](#)

³ Se [Generelle forskningsetiske retningslinjer pkt.6](#)

⁴ [Forskningsrådets bestemmelser om habilitet og tillit](#)

⁵ [Se lov om universiteter- og høyskoler § 1-5 \(5\) og \(6\)](#)

⁶ Se [Generelle forskningsetiske retningslinjer pkt.11](#)

- Vesentlige bidrag til idé og utforming, *eller* datainnsamling, *eller* analyse og tolking av data.
 - Utarbeiding av selve manuskriptet *eller* vesentlige deler an manuskriptet *eller* kritisk revisjon av artikkelens intellektuelle innhold.
 - Godkjenning av artikkelversjon som skal publiseres.
 - Være villig og forberedt på å kunne forsvare hele artikkelen offentlig ved feil eller mangler ved artikkelen.
- Forskere tilsatt på to institusjoner har et ansvar for at begge institusjoner blir korrekt kreditert, se UHR sine [veiledende retningslinjer](#) for kreditering av vitenskapelige publikasjoner til institusjoner.
 - Hovedregelen er at resultater skal publiseres, både i vitenskapelig og popularisert form, men med de begrensninger fortrolighet og taushetsplikt setter. Det kan imidlertid ikke avtales eller fastsettes varige begrensninger i retten til å offentliggjøre forskningsresultater utover det som følger av lov eller i medhold av lov, jf. lov om universiteter- og høyskoler § 1-5 (6). Når det er avtalt en tidsbegrenset eksklusiv bruksrett for oppdragsgiveren, er det forskerens rett og plikt å sørge for at forskningsfunnene gjøres offentlig etter at tidsklausulen er utløpt⁷.
 - Dersom veileder i en veiledningssituasjon ønsker å bruke studentens/stipendiatens upubliserte forskningsresultater i egne publikasjoner eller forskning, skal studenten gi sitt samtykke. Ønsker student/stipendiat å bruke veileders upubliserte resultater, kreves på samme måte [veileders samtykke](#).

V Oppdragsforskning

- Alle de etiske retningslinjer som gjelder for forskning, gjelder også for oppdragsforskning.
- For å bevare forskningens troverdighet må man være bevisst forholdet til oppdragsgivere. Hensynet til oppdragsgivers interesser må ikke gå ut over forskningens integritet. Se De nasjonale forskningsetiske komiteer sin nettside om [oppdragsforskning](#).
- Det skal komme klart frem hvem som finansierer forskningen i eventuelle publikasjoner. Hvilke forutsetninger som ligger til grunn for prosjektet skal være klarlagt i forkant av prosjektet og viktig informasjon skal ikke utelates.
- Det skal ved oppdragsforskning legges til rette for frihet i utformingen av oppgaveløsningen, slik at den blir faglig forsvarlig. Oppdragsforskning skal gjennomføres uten at det legges eksterne føringer på resultatene av forskningen. [Standardavtale for forsknings- og utredningsoppdrag](#) utarbeidet av Kunnskapsdepartementet skal brukes.

⁷ Etiske retningslinjer for UMB (NMBU)

VII Beskyttelse av mennesker involvert i forskning

- HiOAs forskere som benytter seg av forskningsdeltakere i sin forskning skal gjøre seg godt kjent med [De nasjonale forskningsetiske komiteenes forskningsetiske regler](#) for beskyttelse av mennesker involvert i forskning. Dette dreier seg om temaer knyttet til:
 - informantenes integritet, frihet og medbestemmelse.
 - kravet om frivillighet, [informert samtykke](#) og rett til å trekke seg
 - anonymisering og aidentifisering, samt fremstilling og publisering av resultatene.
 - [betaling av forskningsdeltakere](#).
 - [konfidensialitet](#) og [taushetsplikt](#)
 - forskning på [sårbare grupper og grupper/individer med redusert/ingen samtykkekompetanse](#).
 - oppbevaring av lydbåndopptak, videoopptak og kodelister som kan bidra til å identifisere forskningsdeltakere
 - innhenting av nødvendige godkjenninger hos Personvernombudet for forskning [Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste \(NSD\)](#), [Datatilsynet](#), [Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk \(REK\)](#) eller lignende.

Forskere som driver med helseforskning skal gjøre seg kjent med [Helsinki-deklarasjonen](#).

- OsloMets forskere skal bestrebe seg på at forskningen vil kunne komme forskningsdeltaker til gode og unngå at den gjør skade.
- Aksjonsforskning og intervensjonsforskning stiller særlige krav til rolleavklaring, publisering m.m. AFI har omtalt aksjonsforskning spesielt i sine [etiske retningslinjer](#).

VIII Beskyttelse av dyr

Dyr har iboende verdi og skal behandles med respekt. Tilsatte og studenter skal utøve aktsomhet og respekt for dyrevelferd, og skal redegjøre for nødvendigheten av forsøk.

Gjeldende lovverk og retningslinjer ved bruk av forsøksdyr skal følges⁸.

IX Beskyttelse av miljø

OsloMets forskning skal ikke være skadelig for miljøet. Forskerne skal bestrebe seg på at deres forskning bidrar til å bevare eller skape et godt miljø på kort og lang sikt. Dette omfatter blant annet hensyn til biologisk mangfold, økosystemers stabilitet⁹ og konsekvenser for landskap og bymiljø.

⁸ Ref. [Lov om dyrevern](#) og [Forskrift om forsøk med dyr](#)

⁹ Se NOU 2004:28: Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold.

Det er vanlig å lytte til «føre-var» prinsippet når miljøkonsekvenser av forskningen vurderes¹⁰.

X Globalt ansvar¹¹

OsloMet har et ansvar for å formidle relevant kunnskap til regioner som ellers blir utelukket på grunn av økonomisk ulikhet.

OsloMets forskning skal bidra til å motvirke global urettferdighet og bevare biologisk mangfold.

XI Kilder

Det er viktig at etiske prinsipper og retningslinjer oppfattes som rimelige og i tråd med det som gjelder i andre, tilsvarende institusjoner. I utarbeidelsen av dokumentet har man derfor tatt utgangspunkt i lov om universiteter og høyskoler og allerede eksisterende etiske retningslinjer:

- [Forskningsetikkloven § 8 2.ledd](#)
- [Lov om universiteter- og høyskoler §§ 1-5 \(5\) og \(6\)](#)
- [Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi](#), utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) i 2006.
- [Generelle forskningsetiske retningslinjer](#) utarbeidet av De nasjonale forskningsetiske komiteene i 2014.
- [Etiske retningslinjer for UMB \(NMBU\) fra 2008.](#)
- Retningslinjer for god forskningspraksis ved Høgskolen i Oslo fra 2010.
- [Etiske retningslinjer for Arbeidsforskningsinstituttet \(AFI\) fra 2009.](#)
- Forskningsetiske retningslinjer for Høgskolen i Akershus (HiAk) fra 2008.

XI Aktuell litteratur

- **Forskningsetisk sjekkliste**
Forskningsetisk sjekkliste er en fempunktsliste utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT). Listen er uavhengig av fagområde og oppsummerer det som komiteen anser er viktigst å avklare i forbindelse med et forskningsprosjekt. Denne sjekklisten blir også benyttet ved søknader om prosjektmidler fra Norges forskningsråd (NFR).
De nasjonale forskningsetiske komiteene: "[Forskningsetisk sjekkliste](#)" (Sist oppdatert: 23. juni 2014).

¹⁰ Det finnes mange versjoner av føre-var-prinsippet og en av de mest siterte er fra Rio-konvensjonen: «Where there are threats of serious or irreversible damage, lack of full scientific certainty shall not be used as a reason for postponing cost-effective measures to prevent environmental degradation (UNEP, 1992)” (www.unep.org). I de siste årene har prinsippet vært omformulert til å dekke også helse og samfunnskonsekvenser.

¹¹ [Generelle forskningsetiske retningslinjer pkt.13](#)

- **UiO sine 10 bud for god forskningsetikk**
UiO sine 10 bud for god forskningsetikk er noen oversiktlige påbud for hva en forsker skal passe på å gjøre for å holde seg innenfor god forskningsskikk.
- **Forskningsrådets bestemmelser om habilitet og tillit**
[Forskningsrådets bestemmelser om habilitet og tillit](#) fra 2004, sist oppdatert 2013